

Als Freyja zich laat zien

Aan onze kinderen

Als Freyja zich laat zien

De code van het christendom

Henk Vreekamp

Uitgeverij Boekencentrum, Zoetermeer

Bij de productie van dit boek is gebruikgemaakt van papier dat het keurmerk Forest Stewardship Council (FSC) draagt. Bij dit papier is het zeker dat de productie niet tot bosvernietiging heeft geleid. Ook is het papier 100% chloor- en zwavelvrij gebleekt.

www.uitgeverijboekencentrum.nl

Ontwerp omslag: Studio Jan de Boer
Vormgeving binnenwerk: Gerard de Groot
Foto achterplat: Hans Dijkstra

De gedichten van Anton Ent en Hans Andreus op p. 5, 284 en 64 zijn met toestemming overgenomen. Bron: Anton Ent, *Binnen de wildroosters*, Groningen 2011 en Hans Andreus, *Verzamelde gedichten*, Amsterdam 1983.

ISBN 978 90 239 2689 4
NUR 694, 708

© 2013 Henk Vreekamp, www.vreekamp.nl

Alle rechten voorbehouden. Niets uit deze uitgave mag worden verveelvoudigd, opgeslagen in een geautomatiseerd gegevensbestand of openbaar gemaakt, in enige vorm of op enige wijze, hetzij elektronisch, mechanisch, door fotokopieën, opnamen of op enige andere manier, zonder voorafgaande schriftelijke toestemming van de uitgever.

Vrees

Een altaar op de boswei
een doopvat op een viersprong
koor en schepen tussen bomen
ik kan ze niet zien zonder te vrezen

Ik bang voor zand en licht
zoek lieflijke erica en brem
en hef me op aan het zilverlicht
van de beweeglijke berkenstam

Water hijg ik. Ben ik dat hert?
Waar stroomt de beek? Waar
kan ik op mijn knieën slurpen?

Anton Ent

INHOUD

Dit boek 9

DEEL I DE GOD 11

- 1 De hagoscoop 13
- 2 De sacristie 26
- 3 De doopvont 38
- 4 De canon 54
- 5 De groene man 67

DEEL II DE HEILAND 81

- 6 De sluitsteen 83
- 7 De theologische hut 96
- 8 Het Ruwe Veen 109
- 9 Woesterweg 120
- 10 Schaveren 133
- 11 Galgenberg 147
- 12 De grafheuvel 162
- 13 Het Hol 174
- 14 Niersen 188
- 15 Valkeniersweg 201
- 16 Putterkoppel 214
- 17 Vreebosch 227
- 18 Koningshout 237

DEEL III DE GEEST 251

- 19 De grenssteen 253

DEEL IV DE KERK 269

- 20 De kathedraal 271
- 21 Koningskuil 286
- 22 Ruitergat 299
- 23 Koningseik 312
- 24 De rivier 324

VERANTWOORDING 335

- 1 Het Apostolicum 335
- 2 Ælfric 343
- 3 Wandelen 346
- 4 Edda, Evangelie en Tora 347
- 5 Ten slotte 349

LITERATUUR 351

Dit boek

Dit boek is het laatste deel in een trilogie die zich afspeelt op de Veluwe. Evenals in beide vorige boeken – *Zwijgen bij volle maan* en *De tovenaars en de dominee* – draait het ook nu om de verhouding die het christendom heeft met heidendom en jodendom.

Drievoudig is de christen in beeld.

Als partner van de heiden, in een bondgenootschap dat zich keert tegen alles wat Joods is.

Als bondgenoot van de Jood, in confrontatie met de heiden die de God van Israël afwijst.

Als wandelaar tussen Jood en heiden, die nu en dan een vraag opwerpt.

Wie is die christen zelf?

Wat is de onvervreembare kern van het christelijk geloof?

Over deze vragen gaat het in dit boek.

We begeven ons naar het dorp Epe.

Daar begint de wandeling.

DEEL I
DE GOD

1 De hagoscoop

Ik geloof ...

Over het trottoir langs de Hoofdstraat loopt een breed tegelpad. Dwars op het pad zijn banken gepoot, massief beton met daarop geelbruin gelakte planken. Dorpelingen zitten er een ijsje te genieten, een boek te lezen, een sms-bericht te versturen of gewoon loom om zich heen te kijken. Het is een uitbundig zomerse septemberdag, uitzonderlijk warm voor de tijd van het jaar. Vanuit de kerktoren waaien carillonklanken langs de gevels. Dan klinken zeven slagen van de avondklok. Nog een half uur, en de zon gaat onder.

Aan het begin van het tegelpad, op de hoek van Hoofdstraat en Pastoor Somstraat, staat Freyja. Zij bestudeert de bronzen sculptuur van de Vrouwen van Oranje, Wilhelmina, Juliana en Beatrix. Haar blik oogt uitgesproken nieuwsgierig. Ravendonkere pupillen verkennen ongedurig de omgeving. In zuiver zwart gaat zij gekleed. Zwarte breedgerande hoed op de helblonde haren. Zwarte sjaal om de zongebruinde hals. Zwarte zomerjurk rond het slank belijnde lichaam, licht ingesnoerd met een gouden gordel. Zwarte naaldgehakte schoenen los in de hand.

Een vrouw, gehuld in diepdonker paars, het gezicht verborgen achter een masker, spreekt haar aan.

Freyja schrikt.

‘Vrees niet’, zegt de vrouw, die in haar rechterhand een stuk perkament heeft. Woorden staan daarop geschreven, in een vreemde taal. *SE LÆSSA CREDA* prijkt met grote letters in rode inkt boven de tekst. Op de achterkant van het perkament is een vertaling te vinden. In een glimp vangt Freyja de laatste woorden op: ‘... eeuwig leven.’

‘Ja, hoort zij de vrouw zeggen, ‘eewig leven, leven voor altijd. Je zult het vinden als je deze tekst op de voet volgt, de woorden één voor één spelt. Dit perkament bevat een code. De code van het christendom. Als het je lukt die te ontcijferen, zal eewig leven je deel zijn.’

‘Nee, dank u’, hoort Freyja zichzelf zeggen. Zij haat ongevraagde aandacht.

‘Twaalf zinnen zijn het. Met elkaar vormen ze een weg. Over hoogten en door diepten, dwars door brede rivieren en recht over steile bergen. Als je de route volgt zoals hier beschreven, zul je het doel bereiken. Ongetwijfeld.’

‘Nee, dank u’, herhaalt Freyja, die vermoedt waar de vrouw heen wil.

‘Je moet de woorden grondig lezen’, bezweert de gemaskerde gestalte. ‘Zo vaak lezen dat je ze ten slotte uit het hoofd kent. Van buiten leren dus. Van buiten, ja. Ze komen niet op in jezelf. Wat ze beloven, hebben je ogen niet eerder gezien, is in je hart niet opgekomen ...’

‘Het spijt me, geen belangstelling’, onderbreekt Freyja feller dan haar lief is.

‘De woorden zijn overigens niet eenvoudig te begrijpen. Je hebt uitleg nodig. Twaalf mannen die met elkaar de tekst hebben opgesteld, zullen die uitleg je geven.’

‘Niet nodig. Ik ben niet christelijk. En dat wilde ik zo houden ...’, protesteert Freyja.

‘De twaalf zinnen’, vervolgt de stem onverstoorbaar, ‘zullen je onderweg beschermen. En bescherming zul je nodig hebben. De woorden hebben magische kracht en helende uitstraling. Ze heiligen de plek waar je vertoeft en de tijd waarin je voorttrekt. Ze beschermen je tegen aanvallen van duistere geesten en verleidelijke krachten. Bescherming bieden ze tegen de toverkunst van de duivel zelf. Als je de woorden uitspreekt, zal de tegenstander zich terugtrekken, zal de koorts wijken, zal de opkomende waanzin niet doorzetten, zal de aanval van de zwarte elven worden afgeslagen, zal de verleiding het veld ruimen ...’

‘Magische kracht, deze woorden? Hoezo?’ onderbreekt Freyja, nu toch verrast.

‘De geschreven woorden,’ fluistert de vrouw, ‘willen tot leven komen, los van het perkament. Ze willen tot vlees en bloed worden, opstaan in levenden lijve. En nu ben jij aan de beurt. Alsjeblieft, hier is de tekst.’

Vlug laat Freyja haar schoenen rond de voeten glijden om het perkament te kunnen aanpakken.

‘En hoe ...?’

Voordat zij haar vraag kan stellen, is de vrouw verdwenen.

Daar staat zij. Het perkament in de hand. Zij spelt de beginwoorden, letter voor letter: *Ic gelyfe* ... Verder komt zij niet.

Dan loopt zij het tegelpad af. Langs de winkels. Over de terrassen van lunchroom en ijssalon. De Beekstraat steekt zij over. Dan houdt het pad op. Een laatste steen markeert het einde. Gelegd door de burgemeester toen een herinrichting van het dorpscentrum was afgerond. Het tegelpad loopt dood tegen het grasveld dat grenst aan de noordkant van de kerk. Even later staat Freyja voor een muur. Het is de muur van de Grote of Sint-Maartenskerk van Epe.

De naam Epe komt van het oeroude Apa, water. Epe is een plek aan het water, aan de beek. Het dorp ligt ten westen van de IJssel, aan de rand van Saksenland, maar nog net daarbinnen. Hier moet zendeling Lebuïnus vanuit Wilp en Deventer zijn spoor hebben getrokken. Tegen het einde van de achtste eeuw zal op deze plek de eerste kapel zijn gebouwd. Een huis van hout.

Jan van Zelle schreef het handboek bij dit Godshuis. Dit huis van hout en steen noemde hij zijn zorgvuldige verslaglegging in woord en beeld. De titel ontleende hij aan een lied van dominee-dichter Sytze de Vries (Liedboek 2013, Gezang 280:2):

*Dit huis van hout en steen, dat lang
de stormen heeft doorstaan,
waar nog de wolk gebeden hangt
van wie zijn voorgegaan ...*

Wie zijn voorgegaan op deze plek? Generaties christenen. Daarvóór nog meer generaties heidense voorouders. In Epe wonen mensen al vijfdui-